

smrtni dan majke, rođendan oca te na vlastiti rođeni i smrtni dan. Također je u dobrotvorne svrhe ostavila po 2000 forinti Bolnici sestara milosrdnica i zagrebačkoj sirotinji.⁷²¹ Antonija Rauch u svojoj oporuci zatražila je da se, nakon što se ustanovi da je stvarno a ne tek prividno mrtva (!), pokopa u jednostavnom lijesu bez ikakve pompe, a da se osmrtnice pošalju samo najužim znancima i prijateljima. Apelirala je na svoje najbliže da joj umjesto cvijeća upućuju molitve jer će tako ostati živim sjećanje na nju kao i ljubav njezine obitelji.⁷²² Antonija nije ostavila dobrotvorne legate jer je obitelj već mučila nepovoljna financijska situacija pa je pred kraj života bila zaokupljena stalnim mijenjanjem svoje oporuke, a bila je i pod dojmom da je osiromašila. Za razliku od navedenih oporučiteljica ni Levin ni Geza Rauch ništa nisu darovali u dobrotvorne svrhe niti su pozornost posvetili svom ukopu. Levin je jedino naglasio da želi biti pokopan u novoj grobnici, ali ništa nije detaljnije govorio o samome načinu ukopa.

Naposlijetku bi valjalo nešto reći i o mjestu i uzrocima smrti članova obitelji. Najčešće ih je smrt zatjecala u njihovim dvorcima i palačama pa je većina do 1945. umirala u Lužnici, Martijancu, Golubovcu i Zagrebu, ali i u inozemstvu (Ivana Aichelburg–Labia). Budući da su nakon 2. svjetskog rata gotovo svi otišli u inozemstvo, danas su najčešće ukopani na grobljima u Austriji (Grazu, Klagenfurtu, Semmeringu...) i Njemačkoj. Što se uzroka smrti tiče, za čvršće zaključke nemam dovoljno podataka. Oni koji su mi poznati uglavnom upućuju na moždani ili srčani udar. Levinova majka Elizabeta umrla je od klijenuti pluća, Levin je godinama bolovao od posljedica srčanoga udara koji ga je prikovao za kolica, a njegov je sin Pavao preminuo također od posljedica izljeva krvi u mozak. Smrt Geze Raucha obavijena je govorkanjima da ga je otrovala žena što dakako nije dokazano, no s obzirom da je posrijedi bila nagla smrt može se možda zaključiti da je uzrok bio moždani ili srčani udar.

Premda je nezahvalno čak i samo naznačivati neki zaključak, na temelju podataka kojima trenutno raspolazem razvidno je da je među Rauchovima bilo relativno malo nesreća⁷²³ (poput pada s konja, ozljeđa u lovu ili nesreća vatrenim oružjem, što se znalo događati velikašima) i smrti male djece⁷²⁴. No, sustavnija istraživanja bi tek trebalo provesti.

ZAKLJUČAK

Cilj ove studije nije restauracija, nostalgična potraga za izgubljenim vremenom plemićke slave, nego prilog integriranju plemstva u vertikalnu hrvatske baštine do suvremenosti, dakle do početka 21. stoljeća. Sukladno tome, u središtu istraživanja nije samo politička djelatnost i ekonomska osnovica Rauchovih, nego i raščlamba raznih vidova svakodnevice, u rasponu od obiteljskoga života, kulture stanovanja i vizualne prezentacije do kulture smrti. Premda je zbog više raspoloživih podataka naglasak na poznatim pojedincima poput Ivana, Pavla, Levina, Geze i Pavla II., pozornost se pridaje i manje poznatima, a zasebno je poglavlje posvećeno ženama.

⁷²¹ V. dok. br. 9 u ovom izdanju.

⁷²³ U boju je protiv Turaka 1688. poginuo Stjepan, a na galicijskoj bojišnici 1914. Vuk Aichelburg–Labia.

⁷²⁴ Smrt male djece nije se izrijeckom spominjala. Poznato mi je da je Pavlu starijem umrla dvogodišnja kći, Danielu II. dva sina, a Alici Steeb dvogodišnja kći.

Rauchovi su u Banskoj Hrvatskoj nazočni sigurno od 1635. kada se ime Daniela javlja kao zakupnika tridesetnice u Nedelišću, sve do nakon Drugoga svjetskog rata kada su i zadnji potomci, kao politički, socijalno i nacionalno nepodobni, bili prisiljeni napustiti Hrvatsku. Politički i socijalni uspon Rauchovih zamjetan je već krajem 17. i početkom 18. stoljeća kada Adam Daniel obnaša dužnost podbana. Njegov sin Ivan pripadat će sve do sredine 18. stoljeća artikulatorima politike hrvatskih staleža što će biti prekinuto njegovim političkim padom koji mu je onemogućio stjecanje barunata. To će uspjeti 1763. njegovome sinu Pavlu koji se tako uzdignuo u velikaški status. Među Rauchovima je vjerojatno najpoznatiji Pavlov unuk Levin, hrvatski ban 1868.-71. On i oba njegova brata, Aleksandar i Đuro, bili su dosljedno politički orijentirani prema Ugarskoj, a Levin je kao banski namjesnik 1868. u Hrvatskome saboru progurao prihvaćanje Hrvatsko-ugarske nagodbe. Nije se uspio dulje zadržati na vlasti jer je ugarskoj vladi postao političkim teretom. Do banske časti vinuo se 1908. i njegov sin Pavao, no poput oca ni on se nije pokazao doraslim svojemu političkom zadatku: razbijanju Hrvatsko-srpske koalicije te formiranju hrvatskoga bloka s oslonom na frankovce. K tomu Pavao je morao prikazati članove Srpske samostalne stranke kao antidinastički element koji radi na rušenju Monarhije uza svesrdnu pomoć Beograda. U tu svrhu je trebao poslužiti Veleizdajnički proces koji je nanio blamažu kako službenome Zagrebu tako i bečkom središtu. Ukratko, može se reći kako su Rauchovi bili vrlo politički ambiciozni, ali nerijetko i svojevoljni, svirepi i velikaški bahati. Od 1840-ih dosljedno su promađarski orijentirani što im je priskrbilo negativnu reputaciju, tradiranu do suvremenosti.

Politički uspon praćen je i stjecanjem imanja, a glavna vlastelinstva bila su Lužnica, Martijanec, Golubovec i zagorska dobra. Rauchovi su uglavnom bili dobri gospodari zainteresirani za svoja imanja, a imali su i pouzdane i odane upravitelje. Stoga se u vrijeme Levina i Đure Raucha, usprkos ukidanju feudalizma i gubitku selišnih zemalja, njihovi veleposjedi održavaju. Usprkos sve većoj krizi i zaduženosti, Rauchovi pripadaju velikašima koji su uspjeli održati svoja imanja do 1918., a dobrim dijelom (osim Gezinih posjeda koje njegovi nasljednici prodaju) i nakon toga. Uvjeti su nakon agrarne reforme 1919. bili teški, a posjedi uvelike smanjeni. Ipak, potomci Rauchovih, obitelji Vučetić u Martijancu i Steeb u Golubovcu uspjele su se na imanjima održati sve do kraja Drugoga svjetskog rata.

U zasebnom se poglavlju prikazuje život na glavnim imanjima, odnos prema seljacima i brojnome personalu te uloga vlastelina u lokalnoj zajednici koja je i nakon 1848. bila vrlo važna, posebice prema školama i crkvama jer je ostao održan patronat. Na to se poglavlje nastavlja ono s njime povezano, a posvećeno kulturi stanovanja koju su Rauchovi pomno njegovali barem od kasnoga 18. stoljeća. Od tada borave u zdanjima baroknoga, kasnije i klasicističkog stila, od kojih su najvažniji dvorci Lužnica, Stubički Golubovec i Martijanec te palača u Zagrebu. Svi navedeni objekti bili su pomno i bogato uređeni namještajem u stilskom rasponu od baroka, rokokoja, bidermajera do historicizma, kao i slikama, oružjem, lovačkim trofejima i knjižnicama.

Budući da je svom plemstvu, a posebice velikašima, reprezentativno vizualno samopredočavanje bilo izuzetno važno, u studiji se obrađuju simboli časti (grbovi, odlikovanja, banska zastava i žezlo...) te vizualna prezentacija (ulja na platnu, grafike, fotografije). Naposljetku se prikazuju poznati podaci o kulturi smrti, od staleških pokopa u kriptama patronskih crkvi do građanskih pokopa na javnim grobljima. Upravo se poantom toga teksta vraćam na sam početak – naime da Rauchove i u smrti prati svojevrсна *damnatio memoriae* jer su njihove grobnice u crkva-ma danas zatrpane.